

МЕТОДОЛОГІЯ ТЕОРІЇ І ПРАКТИКИ ЮРИСПРУДЕНЦІЇ

УДК 340.13

DOI <https://doi.org/10.32782/yuv.v6.2022.1>

О. Іванченко,

кандидат юридичних наук,
доцент кафедри загальної теорії права та держави
Національного університету «Одеська юридична академія»

ЛЕГІТИМНІСТЬ ПРАВА ЯК ВИЩА ЗАКОННІСТЬ

Постановка проблеми. Легітимність є однією з найважливіших характеристик як політичної влади, так і позитивного права. Легітимність в традиційно інтерпретується як суспільне визнання тих чи інших інститутів, що складається за рахунок сприйняття аудиторією соціальних і дискурсивних практик як законних, правильних, а також схвалення цих практик. Зазначена якість проявляється комплексно: у довірі до норм, у законодавчому підтвердженні прав, у правовій підзвітності влади, в ідеологічній прозорості та у виконанні взятих на себе зобов'язань. Таким чином, легітимність значною мірою пов'язана з можливостями формування певних ментальних станів (образів, оцінок, поведінкових установок) у суб'єктів. Такого роду стани цінні з прагматичної точки зору, адже досягнення певного рівня легітимності означає конституювання соціального порядку, фундаментом якого виступають відносини панування. Цілком можливо, що, якби даний порядок був всюди однаковим і уніфікованим, не мав ніяких конкурентів, породжуваних більш вдалим практиками, проблема його виправдання не виникла б в принципі. Однак реальна ситуація інша: соціум пронизаний безліччю конфліктів, колізій, суперечок про визнання. Ці

суперечки існують на різних рівнях соціальної організації (від міжособистісного до міждержавного). Необхідність врегулювання даних конфліктів за допомогою звернення до правових засобів ставить проблему ефективності, дієвості останніх. Не всякий правовий засіб, так само як і не всяке прийняте політичне рішення, може чинити позитивний вплив на ту чи іншу проблемну ситуацію. Іноді особи дій або певні правила поведінки, що зарекомендували себе раніше як ефективні, втрачають цю властивість. Дана обставина, вимагаючи осмислення, викликає до життя дискусії про визнання і легітимність.

В останні десятиліття у вітчизняній дослідницькій літературі не раз мали місце спроби специфікувати поняття легітимності щодо правової сфери життя суспільства. Однак єдиного розуміння і задовільної концепції юридичної легітимності завдяки цим спробам поки не склалося.

У зв'язку з тим, що в сучасних умовах розвиток вітчизняного права йде в бік сприйняття ідей верховенства права і категорії прав людини, виявляється гостра необхідність в подальшій розробці питань легітимності, об'єднання в цих цілях зусиль представників як зарубіжної правової науки, так і представників вітчизняної юриспруденції. Вельми важливо з усією

уважністю простежити основні етапи розвитку даної проблеми, врахувати результати досліджень, що раніше відбулися. Усе вищезазначене і зумовило актуальність цього дослідження.

Метою статті є дослідження теоретичних аспектів легітимності права як передумови та специфічної форми законності.

Аналіз наукових публікацій. До дослідження теоретико-методологічних аспектів поняття легітимності в сфері науки держави і права зверталися такі українські науковці як: А. Баумейстер, Є. Бистрицький, А. Богачов, В. Дудченко, Ю. Калюжна, О. Коваль, В. Кокорський, Т. Кравченко, П. Манжола, І. Музика, В. Невідомий, М. Неліп, В. Нечипоренко, Ю. Оборотов, С. Олефіренко, О. Петришин, І. Рибак, Т. Сивак, О. Скрипнюк, С. Сливка, Л. Спинка, М. Тур, В. Федоренко, Х. Хвойницька, М. Цвік, С. Шевчук, Н. Юськів, та інші.

Проблематику легітимності як фундаменту права, винайдення засобів легітимації державно-правових інституцій, співвідношення легальності позитивного права і легітимності права природного в межах сучасної теорії права досліджували такі зарубіжні вчені як: К. Апель, Р. Арон, М. Вебер, Ю. Габермас, Р. Дворкін, І. Кант, Д. Лок, Н. Луман, Е. Макінтайр, Т. Парсонс, Д. Ролз, Ж. – Ж. Руссо, Ч. Тейлор, С. Хантінгтон, Х. Хайнінг та інші.

До дослідження теоретико-правових аспектів законності зверталися такі вчені як: М. Джафарова, А. Комзюк, О. Марушій, М. Савчин, О. Салманова, В. Самохвалов, В. Сорокун та інші.

Виклад основного матеріалу. Проблема законності є однією з наскрізних для всієї історії юридичної думки і політико-правової практики темою, над проясненням, розумінням, уточненням і розробкою якої працювали багато поколінь філософів і правознавців. За своєю суттю вона

пов'язана з усвідомленням і здійсненням у спільному житті людей засад і вимог порядку, що реалізується як необхідний компонент соціальності людини, її соціальної сутності. При цьому на різних етапах історичного розвитку проблема законності набувала різноманітного тлумачення, обумовленого, в першу чергу, розумінням вихідних засад порядку в руслі міфологічних, релігійних, філософських, політико-юридичних, морально-етичних, буденних та інших уявлень про правила взаємин між людьми.

Різноманітність підходів до розуміння права в сучасному світі, що включають різні дисциплінарні ракурси філософсько-правового, теоретико-правового, соціолого-правового і психолого-правового профілів, істотно ускладнила логіко-понятійну і соціально-практичну конструкцію законності. Так, традиційно в філософії права вимога законності виступає як законна справедливість (Арістотель) [1] або в контексті розрізнення законності та моральності (Кант) [7]. Однак в сучасному сприйнятті проблема сутності законності підміняється перенесенням фокусу уваги на окремі, часто дуже віддалені, прояви цієї сутності, перетворюючи останні в щось початкове і самостійне. Наприклад, спроба розрізнення права як тексту і як факту, характерна для деяких варіантів правового реалізму, окреслила та висвітлила важливі грані проблематики поняття права та його практичної емпіричної дії. Вона одночасно обмежила свою початкову установку проблемою сутності права і суттєво вплинула на розуміння законності. З одного боку, законність у структурі формули «право як текст» обмежується аналітичними або герменевтичними прийомами, а з іншого боку, емпірична компонента «право як факт» відтворює лише фактичну сторону законності, в якій знімається проблема законності як вимоги.

В соціологічних підходах до права, особливо у зв'язку з творчістю

М. Вебера [5], превалює розрізнення законності-легальності і законності-легітимності. В юридичній і політологічній літературі аналогічне значення мають роботи К. Шмітта [12].

У руслі нової течії в західній юридичній думці, яка іменується «новий правовий реалізм», взагалі артикулюється установка на радикальну прагматистську позицію про несуттєвість принципу верховенства права. У контексті цього напрямку законність – це не відповідне і навіть не емпірично однакове, а лише фактичне, що характеризується лише через описові прийоми шляхом вказівки на фактори, що вплинули на юридично-значущу поведінку в конкретному випадку, тобто крайність релятивізму. Іншими словами якщо справедливим є «будь-яке рішення тільки по-своєму», проблема законності знімається зовсім [3]. У контексті такої парадигмальної установки немає і не може бути місця для вимоги законності або верховенства права. Раз немає ніякого загального або єдиного масштабу справедливості або, принаймні, загальної вимоги законності, то відповідно не може бути й мови про те, що право означає якийсь універсально-загальний критерій, нехай навіть і такий, що рефлексується шляхом узагальнення соціокультурного досвіду людства. Тобто, фактична поведінка судді чи іншої релевантної у відповідній парадигмі посадової особи є випадковим і невпорядкованим вираженням певного лише прогнозованого емпіричного субстрату права.

Прояснення сутності законності з позиції науковців має враховувати або орієнтуватися на чотири значущих аспекти:

- по-перше, законність розуміється як «особливий метод державного керівництва суспільством»;
- по-друге, як «певний режим, встановлений в результаті застосування такого методу»;
- по-третє, як «принцип правової свідомості»;

– по-четверте, як «правова цінність» [11, с. 56].

«Законність як метод державного керівництва суспільством полягає в організації ... суспільних відносин за допомогою видання і суворого, неухильного здійснення системи правових норм, що виражають волю ... народу і спрямовані на здійснення цілей соціального будівництва» [11, с. 78].

«...правосвідомість містить розуміння об'єктивної необхідності законності в ... суспільстві, науково обгрунтовані погляди і уявлення про шляхи і способи встановлення законності, про її гарантії. Вона виступає в якості необхідної ідеологічної та соціально-психологічної передумови створення правових норм та інститутів. Регулююча дія права, закону, його вплив на розвиток суспільних відносин об'єктивується тільки через свідомість і волю людей. У цьому сенсі правосвідомість дає життя правовій системі, як би приводить до руху всю систему правових норм. Чітке функціонування системи правового регулювання створює в суспільстві певний правовий режим – режим законності. Законність виступає в якості об'єктивованого результату дії всіх елементів системи правового регулювання: правосвідомості, системи правових норм, різних способів їх реалізації. Звідси впливає органічний зв'язок правосвідомості і законності» [11, с. 93].

«Законність є результатом цілеспрямованої діяльності мільйонних мас трудящих, що протікає в правових формах, заснована на створенні і реалізації державних юридичних приписів» [11, с. 98].

Трактування законності і її співвідношення з правосвідомістю розкриває широкий набір характеристик і властивостей законності як методу, режиму, принципу і цінності. Разом з тим, як видається, це твердження може бути доповненим. По-перше, як метод і режим законність цілком відноситься до діяльності офіційних

органів і посадових осіб; як принцип свідомості і цінність може стосуватися як офіційних осіб і органів, так і приватних осіб. У цьому наборі законність не виступає як загальна (універсальна) соціально-практична або соціально-політична вимога до всіх членів суспільства, тобто як якусь соціальне доручення, що логічно і практично походить зі свідомості соціальної (соціально-необхідної) цінності права. Йдеться про те, що визнання законності принципом або цінністю в руслі сучасної соціальної теорії, а будь-яка правова теорія є одночасно соціальною, аж ніяк не означає, що вона автоматично, в силу якоїсь внутрішньої закономірності, стає невід'ємним елементом практичної діяльності і соціальних вчинків. У соціологічному зрізі можна сказати, що в умовах сучасного суспільства вимога законності пред'являється принципово до офіційних осіб, що саме по собі, безумовно, є правильним, але ніяк не щодо самого суспільства. Вбачається, що саме звідси виникає різкий розрив між офіційною законністю і «живою» (фактичною, дійсною) законністю, яка з різних причин не визнається і не використовується суспільством в цілому як необхідна вказівка в практичній діяльності та суспільному житті. А офіційні особи, які також є частиною сучасного суспільства, рефлексують ті загальні установки і позиції, які домінують в суспільстві. При цьому законність не повинна розумітися як «робота» виключно на благо держави і спільних соціальних інтересів. Навпаки, вона повинна визнаватися і здійснюватися як соціально-необхідна умова стабільності і стійкості соціальності людини, існування та розвитку суспільства.

Сьогодні проблема законності нерідко переводиться в площину обговорення проблеми легітимності, яку можна подати як вищу законність або законність-легітимність. Легітимність, повинна як би передувати законності. При тому що корінь

у цих слів один – «закон», законність (легальність) і легітимність створюють вельми заплутаний сучасний юридичний лексикон. Поняття легітимність, що активно використовується в юридичній науці, в основній своїй природі містить соціолого-політологічний характер і в співвідношенні з легальністю, як юридичним поняттям, формує певний юридично-соціологічно-політологічний образ законності [4].

І. Рибак [10] позначив проблему «легітимації юридичних норм», яка розглядалася ним як істотна частина розкриття проблематики соціальних підстав права і яка, на його думку, не отримала належної уваги в юридичній науці. На думку І. Рибак, проблема легітимації юридичних норм актуалізується у зв'язку з реалізацією так званих «нормативних стратегій». Суть останніх полягає в тому, що вони, як програма, «якою керуються суб'єкти правотворчості, які бажають досягти засобами права великих результатів суспільного розвитку, забезпечують більш-менш плавний перехід фактів від одного їх стану до іншого, ... йдуть на прорив дійсності» [10]. Такого роду перетворювальні наміри власне і втілюють їх Програми мають легітимуючий характер, тобто містять в собі, щось виправдане, онтологічно і етично обґрунтоване, згідно із сенсом політики, права, моралі. І. Рибак дотримувався розрізнення легальності і легітимності, широко відомого в зарубіжній юридичній літературі. Легальність – це, на думку І. Рибак, категорія, що виражає відповідність будь-якого акту, дії, події законам і його нормам. Вона відноситься цілком до юридичної сфери, виражається у відомому юридичному понятті законності. Легітимність – це більш широка категорія, що виходить за межі юриспруденції, вона дозволяє визнавати певні акти, дії і події виправданими з позиції необхідного... Визнати що-небудь легітимним, – значить визнати відповідність якогось предмета вищим

законам і вищим принципам, соціальним, моральним і правовим цінностям. Звідси легітимність правової норми (самого закону), що повинна бути моральною, доцільною, широко схвалюваною в суспільстві. Наявність легітимної норми – це необхідна передумова законності, умова правопорядку. Легітимація нових юридичних норм, полягає в добровільному прийнятті людьми цих норм для виконання, у формуванні обов'язку підпорядкування праву [10].

І. Рибак дотримувався розуміння легітимації, що виникає з соціально-евдемоністських уявлень, право і закон повинні служити всьому суспільству в цілому, а не його окремим групам. При цьому він виходив з того, що «для кожного учасника правового спілкування проблема легітимації норми ставиться окремо, тільки сам він інтелектуально і емоційно сприймає її як необхідне, усвідомлює всі підстави і мотиви, формує власні зобов'язання» [10].

У розумінні І. Рибак проблема легітимації реконструюється як особлива технологія для успішного застосування в суспільстві нормативної стратегії – керівної програми, що розробляється законодавцем і здійснюється силою держави відповідно до найкращих соціокультурних досягнень людства, та обумовленої умовами конкретного історичного періоду, для поліпшення якості життя, суспільного та індивідуального буття. Іншими словами, легітимація являє собою установку для ефективної правової політики. Необхідним елементом легітимації є момент зворотного зв'язку, добровільного прийняття суспільством встановлюваних державою норм як відповідного внутрішнього зобов'язання. У цьому діалозі суспільних структур і акторів, які беруть участь у проектуванні та прийнятті правових норм, і кожної окремої людини, як соціальної істоти, реалізується легітимність юридичних норм.

Визначення легітимності як взаємопов'язаного процесу, з одного боку, законодавця, а з іншого – кожного окремого індивідуума, є суттєвою характеристикою ефективної дії права. Однак видається, що поняття легітимації юридичних норм потребує певних уточнень.

По-перше, юридична норма в такій концепції не є ні легітимною, ні нелегітимною. Вона набуває цю якість лише в своєму «життєвому процесі», разом із двостороннім рухом. Тобто легітимність – це право в житті. Якщо право добровільно засвоюється і приймається адресатами, то воно в цьому випадку може стати легітимним. Це вже є моментом колективної психології або соціолого-правовою характеристикою норми. При цьому, оскільки прийняття норми, тобто її легітимація – це індивідуально обумовлений процес, що залежить від набору культурних, світоглядних та інших установок особистості, то значущими стають як психологічний, так і соціологічний фактори. В інтерпретації І. Рибак легітимація має характер цілераціональної дії, як на рівні вихідної інстанції – законодавця, так і на рівні адресата норм. Разом з тим абсолютно неясними залишаються ті вимоги («вищі принципи»), яким повинна відповідати легітимуюча нормативна стратегія. А крім того, особистість, як неодмінний учасник легітимації, наділяється автором набором важливих, але все ж вельми високих вимог, які припускають абсолютно свідомий вибір імперативу норми як образу необхідної поведінки, тобто мова йде не про людину як таку, а про високорозвинену і високоморальну людину. Схожі моменти виявляються в правовій теорії Є. Бистрицького [2], який виходив з розуміння «здорової правової психіки» і артикулював у зв'язку з цим завдання формування, з одного боку, політики права, як нової дисциплінарної форми юридичної науки, а з іншого боку, правової

педагогіки, яка повинна сприяти розвитку в людині.

По-друге, з одного боку, юридична норма як частина нормативної стратегії повинна відповідати ряду високих вимог, але з іншого боку, її легітимація обумовлена визнанням її в якості такої членами суспільства. Звідси відразу ж виникають кілька питань: як повинна оцінюватися ситуація, коли юридична норма відповідає найвищим стандартам її розробки, моральним і правовим критеріям, тобто є свого роду витвором мистецтва, але практично не застосовується, не визнається суспільством в якості правової норми в силу зайвої складності розуміння або невідповідності потребам історичного моменту тощо? Або ж у разі відсутності сформульованої норми вона фактично визнається в суспільстві як право і застосовується в якості правила в суспільних відносинах [8]?

По-третє, момент визнання нерідко укладений вже в самому понятті права, особливо коли мова йде про такі типи юридичних теорій, в основі яких лежить використання психологічних аргументів. Наприклад, Р. Дворкін писав: «Право є психічним фактором суспільного життя, і воно діє психічно. Його дія полягає, по-перше, в порушенні або придушенні мотивів до різних дій і утримань (мотиваційна або імпульсивна дія права), по-друге, в зміцненні і розвиткові необхідних рис людського характеру, в ослабленні або викоріненні інших, взагалі у вихованні народної психіки у відповідному до характеру і до змісту діючих правових норм напрямку (педагогічна дія права)» [6].

Інший авторитетний німецький правознавець С. Бірлінг писав про те, що право – це те, що люди, «які живуть разом в певному співтоваристві, взаємно визнають як норму або правило їх спільного життя» [13]. О. Гірке писав: «Право корениться в переконанні. Його положення за самою своєю суттю є висловлюван-

нями розуму про обмеження волі, які потрібні для справедливого порядку життя» [14]. Наведені приклади показують, що для представників психологічного напрямку в праві момент визнання або переконання включений іманентно вже в саме поняття права. Тому з цих позицій лише те, що визнається як право може розглядатися таким. І в зв'язку з цим поняття легітимації повністю втрачає своє значення. Формула «легітимізувати право» або «легітимація права» означала б з точки зору психологічного підходу виправдання як права того, що вже є правом незалежно від будь-якої зовнішньої інстанції. Аналогічним чином нерідко побудовані і різні соціологічні варіанти розуміння права. Вони розглядають право як соціальний факт або як соціально обумовлене явище. І в цьому сенсі юридична норма, що виходить від законодавця, є лише відображенням (більш менш вдалим) того, що в суспільстві розпізнається або встановлюється як право. Тобто законодавчі норми являють собою лише логічну і понятійну форму відображення або вираження права. В цьому випадку також переважана і суперечливою є формула «легітимація права». Іншими словами, в соціологічних варіантах трактування право або є або його немає; воно народжується в суспільстві. Мова може йти про розпізнавання права або про його вираження в юридичних поняттях, законодавчих нормах, судовій практиці, але право вже присутнє до його нормативного обрамлення і об'єктивування, як сформований порядок або доцільний спосіб вирішення конфліктів тощо [9].

Крім того, добровільно сформований обов'язок коритися нормі являє собою моральність права, про яку писав Кант. Моральність як ціннісна морально-духовна характеристика особистості означає визнання цінності людини як раціональної істоти.

Легітимація – це одночасно конструктивне і деструктивне поняття. Це поняття характеризує певний момент ставлення до права і проблеми його ефективної дії. Однак, наприклад, у філософії або теорії права легітимація повинна таким чином означати повідомлення праву законного – легального характеру. Видається, що це поняття має суто юридичну етимологію – законний, що виключає з права його ціннісну сутність, переносить центр ваги на практичне засвоєння права в суспільній та індивідуальній свідомості. Виникає досить специфічна конструкція. Право може бути будь-яким, головне – щоб воно відповідало формальній процедурі. Легалізоване таким чином право, тобто формальне легітимоване, переходить в нову стадію – засвоєння і прийняття в суспільній та індивідуальній свідомості. Якщо воно не буде добровільно прийнятим, то воно не перестане бути правом, але страждає дефіцитом легітимності.

Висновки. По суті легітимність фіксує два значущих моменти: перший – спрямованість на діалог із суспільством і з кожним його членом індивідуально, тобто кінцева санкція в свідомості народу або його більшої частини; але з іншого боку, не саме право має певний внутрішній атрибут вищої законності, а лише його колективно-психологічне сприйняття і виправдання. Іншими словами, центральним при такому підході стає питання, з одного боку, про роль свідомості особистості, а з іншого – це створює досить широкий простір для технологічного (в соціологічному і політологічному сенсі) впливу на колективну свідомість.

При цьому відкритим залишається, наприклад, питання про те, як має оцінюватися право, яке не виражено у формально-юридичних нормах (звичайне право або право фактичне, «живе», або особливі психологічні переживання, імперативно-атрибутивні емоції), і отримало визнання

в суспільстві, але не стало частиною нормативної стратегії або частиною нормотворчої діяльності. Воно, очевидно, має визнаватися нелегітимним? Крім того, проблема легітимності ще й у тому, що девальгується саме поняття закону, який стає не більш ніж формальною вимогою. Істотною визнається не якість закону або його правовий характер, а переконання адресатів, для яких відкривається, очевидно, широкий простір можливостей особливо в сучасну високотехнологічну епоху. У контексті легітимності також абсолютно неясною залишається роль поняття права взагалі. Тобто визнається певна порожня форма закону, що повинна бути легітимована – набути змісту, але тільки такого, який буде відображений і добровільно засвоєний в свідомості адресата. Але таке трактування є доречним тільки у окремо визначених варіантах правових теорій. Право, таким чином, може бути легітимним, але нелегальним. Або навпаки, легальним, але нелегітимним. Але при цьому в обох випадках це не стосується сутності права. Право в цій парадигмі – це, як правило, набір норм, владних велінь або логіко-понятійних конструкцій у вигляді суджень про необхідне, але в будь-якому випадку в такій парадигмі для юридичної науки пропонується в якості центрального не питання про сутність права, а, по-перше, питання про формальну технологію (процедуру) його розробки і прийняття, а по-друге, про ступінь його виправдання в свідомості людей. При цьому, як правило, легітимність ніколи не є повною, а апіорі мається на увазі як градована величина, тобто – легітимність у певній мірі.

У статті досліджено теоретичні аспекти легітимності права як передумови та специфічної форми законності. Зазначено, що визнання законності принципом або цінністю в руслі сучасної соці-

альної теорії, а будь-яка правова теорія є одночасно соціальною, аж ніяк не означає, що вона автоматично, в силу якоїсь внутрішньої закономірності, стає невід'ємним елементом практичної діяльності і соціальних вчинків. Наголошено, що у соціологічному зрізі в умовах сучасного суспільства вимога законності пред'являється принципово до офіційних осіб, що саме по собі, безумовно, є правильним, але ніяк не щодо самого суспільства. Аргументовано, що саме звідси виникає різкий розрив між офіційною законністю і «живою» (фактичною, дійсною) законністю, яка з різних причин не визнається і не використовується суспільством в цілому як необхідна вказівка в практичній діяльності та суспільному житті. А офіційні особи, які також є частиною сучасного суспільства, рефлектують ті загальні установки і позиції, які домінують в суспільстві. Наголошено, що при цьому законність не повинна розумітися як «робота» виключно на благо держави і спільних соціальних інтересів. Навпаки, вона повинна визнаватися і здійснюватися як соціально-необхідна умова стабільності і стійкості соціальності людини, існування та розвитку суспільства. Доведено, що сьогодні проблема законності нерідко переводиться в площину обговорення проблеми легітимності, яку можна подати як вищу законність або законність-легітимність. Легітимність, повинна як би передувати законності. Зазначено, що при тому що корінь у цих слів один – «закон», законність (легальність) і легітимність створюють вельми заплутаний сучасний юридичний лексикон. Визначено, що поняття легітимність, яке активно використовується в юридичній науці, в основній своїй природі містить соціологічно-політологічний характер і в співвідно-

шенні з легальністю, як юридичним поняттям, формує певний юридично-соціологічно-політологічний образ законності. Обґрунтовано, що по суті легітимність фіксує два значущих моменти: перший – спрямованість на діалог із суспільством і з кожним його членом індивідуально, тобто кінцева санкція в свідомості народу або його більшої частини; але з іншого боку, не саме право має певний внутрішній атрибут вищої законності, а лише його колективно-психологічне сприйняття і виправдання. Наголошено, що центральним при такому підході стає питання, з одного боку, про роль свідомості особистості, а з іншого – це створює досить широкий простір для технологічного (в соціологічному і політологічному сенсі) впливу на колективну свідомість. Право, таким чином, може бути легітимним, але нелегальним. Або навпаки, легальним, але нелегітимним. Але при цьому в обох випадках це не стосується сутності права. Аргументовано, що право в цій парадигмі – це, як правило, набір норм, владних велінь або логіко-понятійних конструкцій у вигляді суджень про необхідне, але в будь-якому випадку в такій парадигмі для юридичної науки пропонується в якості центрального не питання про сутність права, а, по-перше, питання про формальну технологію (процедуру) його розробки і прийняття, а по-друге, про ступінь його виправдання в свідомості людей. Констатовано, що при цьому, як правило, легітимність ніколи не є повною, а апіорі мається на увазі як ґрадована величина, тобто – легітимність у певній мірі.

Ключові слова: легітимність права, легальність, законність, вища законність, норма права, правосвідомість, правова політика, сутність права.

Ivanchenko O. Legitimacy of law as the highest legality

The article examines the theoretical aspects of the legitimacy of law as a prerequisite and a specific form of legality. It is noted that the recognition of legality as a principle or value in the context of modern social theory, and any legal theory is simultaneously social, does not mean that it automatically, due to some internal regularity, becomes an integral element of practical activities and social actions. It is noted that in the sociological cross-section in the conditions of modern society, the requirement of legality is imposed in principle on officials, which in itself, of course, is correct, but not in relation to society itself. It is argued that this is where there is a sharp gap between official legality and "live" (actual, actual) legality, which for various reasons is not recognized and is not used by society as a whole as a necessary indication in practical activities and public life. In addition, officials, who are also part of modern society, reflect on the general attitudes and positions that dominate society. It is noted that the rule of law should not be understood as "work" solely for the benefit of the state and common social interests. On the contrary, it should be recognized and implemented as a socially necessary condition for the stability and stability of human sociality, the existence and development of society. It is proved that today the problem of legality is often translated into the plane of discussing the problem of legitimacy, which can be presented as the highest legality or legality-legitimacy. Legitimacy must precede legality. It is noted that despite the fact that the root of these words is the same – "law", legality (legality) and legitimacy create a very confusing modern legal lexicon. It is determined that

the concept of legitimacy, which is actively used in legal science, basically contains a sociological and political nature and in relation to legality, as a legal concept, forms a certain legal-sociological and political image of legality. It is proved that, in essence, legitimacy fixes two significant points: the first is the focus on dialogue with society and with each of its members individually, that is, the final sanction in the consciousness of the people or its majority; but on the other hand, it is not the right itself that has a certain internal attribute of the highest legality, but only its collective psychological perception and justification. It is noted that the central issue with this approach is, on the one hand, the role of individual consciousness and on the other – this creates a wide scope for technological (in the sociological and political sense) influence on collective consciousness. Thus, the right may be legitimate, but illegal. Or vice versa, legal, but illegitimate. However, in both cases, this does not apply to the essence of the law. It is argued that law in this paradigm is, as a rule, a set of norms, power dictates or logical – conceptual constructions in the form of judgments about what is necessary, but in any case, in such a paradigm for legal science, it is proposed as a central question not about the essence of law, but, firstly, about the formal technology (procedure) of its development and adoption, and secondly, about the degree of its justification in the minds of people. It is stated that, as a rule, legitimacy is never complete, but a priori, it is meant as a graduated value, that is, legitimacy to a certain extent.

Key words: legitimacy of law, legality, legal, supreme legality, norm of law, legal awareness, legal policy, essence of law.

Література

1. Аристотель. Політика / пер. з давньогрец. К.: Видавництво Соломії Павличко ОСНОВИ, 2005. 239 с.
2. Бистрицький Є. Легітимація як дієве філософське поняття. Філософська думка. 2009. № 5. С. 49–59.
3. Бочаров А. Легітимація і людська ситуація. Філософська думка. 2009. № 5. С. 34–47.
4. Ведерніков Ю. А. Теорія держави і права: Навч. посіб. / Ю.А. Ведерніков, В. С. Грегул. 4те вид., доп. і переробл. К.: Центр навчальної літератури, 2005. 224 с.
5. Вебер М. Соціологія : загальноісторичні аналізи, політика. Київ : Основи, 1998. 534 с.
6. Дворкін Р. Серйозний погляд на права: Пер. з англ. К.: Основи, 2001. 519 с.
7. Кант І. Критика практичного розуму / Імануель Кант ; переклад з німецької, примітки та післямова Ігоря Бурковського. Київ : Юніверс, 2004. 238 с.
8. Музика І.В. Легітимність як політико-правове поняття. Енциклопедія історії України: Т. 6: Ла-Мі / Редкол.: В. А. Смолій (голова) та ін. НАН України. Інститут історії України. Київ : В-во «Наукова думка», 2009. 790 с.
9. Оборотов Ю. Праворозуміння як аксіоматична засада (постулат) права. Право України. 2010. № 1. С. 40–56.
10. Рибак І.В. Політична легітимність як константа минулого та сучасного політичного дискурсу. Актуальні проблеми міжнародних відносин. 2008. Вип. 81. Част. I. С. 84–88.
11. Теорія держави і права: Академічний курс: Підруч. / За ред. О. В. Зайчука, Н. М. Оніщенко. К.: Юрінком Інтер, 2006. 688 с.
12. Шмітт К. Диктатура: від витоків сучасної ідеї суверенітету до пролетарської класової боротьби. К.: Видавництво Анетти Антоненко, 2020. 226 с.
13. Birling S. Die deutsche Außen- und Sicherheitspolitik seit der Wiedervereinigung. Deutsche Kontraste, 2010. 170 p.
14. Gierke, Otto von. Der Entwurf eines bürgerlichen Gesetzbuchs und das deutsche Recht / Von Otto Gierke Leipzig: Dunker & Humblot, 2009. 592 p.

